

Myriam Everard

Opening Wilhelmina Drucker Jaar 2025

Atria, 7 maart 2025

Beste vrienden en vriendinnen, collega-onderzoekers, fans van Wilhelmina Drucker die hier in zo groten getale aanwezig zijn. Hartelijk welkom ook namens de Wilhelmina Drucker Fundatie.

Graag dank ik Atria voor de gastvrijheid die zij ons vanmiddag verleent en voor de technische en logistieke ondersteuning die zij ons bij de organisatie heeft geboden. Al is er maar erg weinig bewaard gebleven van het archief van Wilhelmina Drucker, dat weinige ligt merendeels hier. Dat maakte Atria de aangewezen plaats om het Wilhelmina Drucker Jaar 2025 in te luiden.

Niet iedereen zal weten wat de Wilhelmina Drucker Fundatie (WDF) is en doet. De WDF is een stichting die initiatieven neemt en ondersteunt die bijdragen aan het vergroten van de kennis van het negentiende- en twintigste-eeuwse erfgoed van de vrouwenbeweging, in en buiten het academisch bedrijf. Het vakgebied dat in de jaren 1970 als vrouwengeschiedenis begon, waardoor de huidige équipe, waarvan Ulla Jansz en ik de uitvoerende leden zijn, in hoge mate zijn gevormd, behoort daar vanzelfsprekend ook toe. Daarom subsidiëren wij de bijzondere leerstoel gendergeschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam, momenteel bekleed door Geertje Mak. Wat voor projecten we nog meer steunen of hebben gesteund, daarvoor verwijs ik graag naar onze website.

We hebben onze stichting niet zomaar naar Wilhelmina Drucker genoemd, volgens ons ‘veruit de radicaalste, invloedrijkste, intrigerendste feministe van de Nederlandse vrouwenbeweging’, die een prominentere plaats in het collectieve geheugen verdient dan haar is toegevallen. Daarom zijn we in 2015 op onze website het [Wilhelmina Drucker Webmonument](#) gestart – met artikelen, foto’s, een enkele video, en literatuur van en over Drucker. Aan dat monument bouwen we nog altijd gestaag verder. Onlangs nog is het uitgebreid met een artikel van Ulla Jansz over ‘[Wilhelmina Drucker en de dienstbodenkwestie](#)’, waarin zij een hardnekkige misvatting over Drucker, die maar blijft circuleren, fileert. Een aanrader!

Waarom vinden wij eigenlijk dat de herinnering aan Wilhelmina Drucker levend gehouden zou moeten worden? Om die vraag te beantwoorden zou ik kunnen wijzen op het heldenstaaltje dat genoeg is om haar naam tot in de volgende generaties in ere te houden. Het was Wilhelmina Drucker die de maatschappelijke, economische en politieke achterstelling van vrouwen als eerste als een *collectief* probleem begreep, dat om *collectieve* actie vroeg. En daartoe in 1889 de Vrije Vrouwenvereniging oprichtte, de eerste vrouwenvereniging die zich op al die terreinen zou manifesteren. Het was daarmee Wilhelmina Drucker die vanuit Amsterdam de eerste feministische golf in beweging bracht die uiteindelijk alle hoeken van Nederland zou bereiken en, onder meer, vrouwen in 1919 het kiesrecht heeft bezorgd.

Dat is bijzonder genoeg. Maar dat wordt het nog meer als we weten dat Drucker, als dochter van een ongehuwde moeder uit de arbeidende klasse, in armoede en ‘schande’ opgroeide, en de Vrije Vrouwenvereniging startte met vrouwen die zo’n leven zelf óók van nabij kenden. Vrouwen dus, die een harde strijd om het bestaan leverden, waarin zij, *als vrouwen*, door wetten, zeden en conventies tegenover mannen in het nadeel waren, en gelegenheidsprostitutie een uitweg zowel als een risico kon zijn. Het is goed om ons te realiseren dat wij de vrouwenbeweging in Nederland aan *deze vrouwen* te danken hebben, die om zo te zeggen aan het front van de seksenstrijd opereerden. En ook, hoe haaks dat staat op de dominante beeldvorming over feministen van toen als dames die niet voor geld hoefden te werken en de zorg voor huishouden en kinderen aan personeel konden overlaten.

Dat is in de eerste plaats een historisch argument. Maar Drucker was ook een feministe die voor ons, nu, relevant is. Ze was een strijdvaardig vrijdenkster, wars van dogma’s en autoriteitsargumenten, die religies die er patriarchale, vrouwvijandige ideeën en praktijken op na hielden (dat waren in het Nederland van toen *alle* religies) openlijk bekritiseerde. Ze was overtuigd anti-koloniaal en vond dat de kolonieën toebehoorden aan de oorspronkelijke bevolking, niet aan degenen die ze met geweld veroverd hadden. En, fundamenteelst van al, ze ontwikkelde een manier van denken over sekse – dat wil zeggen: over mannen en vrouwen, mannelijkheid en vrouwelijkheid – die dat begrip grondig binnenstebuiten keerde. Zo weigerde Drucker de gedachte te accepteren – en ik citeer – ‘dat zogenaamde mannelijke of vrouwelijke eigenschappen slechts in de lichamen van mannen dan wel vrouwen huisden’. Dat klinkt vandaag de dag misschien als een stap in de richting van het goed recht van een *queer identity*, maar voor Drucker was het een argument in een ander, feministisch-politiek vertoog.

Kort samengevat: vrouwen kwamen dezelfde rechten, mogelijkheden, en vrijheden, toe als mannen, niet omdat zij *gelijk* waren, en al helemaal niet omdat ze *gelijkwaardig* waren, maar omdat sekse bij die rechten geen rol hoorde te spelen, net zomin als klasse, burgerlijke staat, kleur, leeftijd of andere vormen van verschil. Of, zoals Druckers adagium luidde: de wet, ja elk maatschappelijk ordeningssysteem, ‘moet slechts erkennen: Menschen, zonder commentaren’. Wat feministen bond, was dan ook niet hun sekse – of, iets moderner gezegd: hun identiteit als vrouw – maar hun politiek program.

Om deze opvatting over het *onbelang* van sekse is zij wel uitgemaakt voor ‘mensch-boven-de-seksen’, een kwalificatie die, hoe misprijzend ook bedoeld, haar positie eigenlijk treffend samenvat. Maar die meteen ook de vraag oproept hoe die zich verhoudt tot hedendaagse manieren van denken over sekse (of gender, de term waar sekse inmiddels is opgegegaan), in termen van bijvoorbeeld non-binariteit. Misschien zouden we in dit Wilhelmina Drucker Jaar onze gedachten eens kunnen slijpen aan wat Drucker dacht over ‘wat we willen’ of ‘wie we zijn’ als grondslag voor feministische politiek.

Wilhelmina Drucker Jaar 2025

Buiten dat staat er dit jaar het nodige op het program. In samenwerking met Agnes Cremers en Mark Bergsma van publiekshistorisch bureau Van Gisteren selecteren we tien locaties in

Amsterdam waar Wilhelmina Drucker dit jaar, met QR-code en al, in herinnering zal worden geroepen. Tien *lieux de mémoire* / plaatsen van herinnering dus, die de zichtbaarheid van Drucker in de stad zullen vergroten.

Een van die tien, het Monument voor Wilhelmina Drucker aan de Churchillaan (hoek Waalstraat), willen we, als permanente plaats van herinnering, bijzondere aandacht geven. Dat doen we in samenwerking met Reina Villamonte, die in de schaduw van het monument woont en ons vorig jaar op de verwaarloosde staat van het plantsoen rond het monument wees. En die er inmiddels via een succesvol burgerinitiatief voor heeft gezorgd dat het monument sinds januari van dit jaar 's avonds is aangelicht! In samenwerking ook met Rosita Roosblad van Stadsdeel Zuid, die het voor elkaar heeft gekregen dat er een nieuw beplantingsplan voor het plantsoen wordt ontwikkeld, én met Annemarie de Wildt van het Stadscuratorium, dat graag ziet dat er meer informatie over de geschiedenis van het monument beschikbaar komt. Daar gaan we voor zorgen! En daar knopen we zo mogelijk op 30 september nog een manifestatie bij het monument aan vast – de dag dat het in 1939 werd onthuld, en dat was weer 50 jaar nadat de Vrije Vrouwenvereniging was opgericht. En zo wordt het Wilhelmina Drucker Monument *de* feministische plaats van herinnering in Amsterdam, die Dolle Mina er, met haar manifestaties in 1970 en 1971, en onlangs nog op 23 januari, feitelijk al van heeft gemaakt.

Een andere plaats van herinnering is de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam, waaraan Drucker bij testament haar persoonlijke bibliotheek heeft nagelaten. Momenteel zijn we bezig Druckers bibliotheek, die al een eeuw aan de aandacht van de UB is ontsnapt, in kaart te brengen – een onderzoeksproject waaraan Mieke Aerts, ooit onze eerste Wilhelmina Drucker hoogleraar, meewerkt. En in samenwerking met het Allard Pierson hopen we eind van het jaar een tentoonstelling aan ‘de boeken van Wilhelmina Drucker’ te wijden.

Voor later dit jaar staat nog een presentatie in het Amsterdamse Stadsarchief op de rol, zo mogelijk met een reprise van de film die vandaag zijn première beleeft. En we hopen ook het Amsterdam Museum, waar het bureau van Drucker immers in de open opstelling staat, te interesseren om op enig moment dit jaar extra aandacht aan Drucker te besteden. En natuurlijk bestoken we de commissie die dit jaar een nieuwe canon van Amsterdam uitbrengt met alle goede redenen om Wilhelmina Drucker en de Vrije Vrouwenvereniging daarin een plaats te geven. Al deze activiteiten zullen we uiteraard op onze website aankondigen en verslaan.

Maar we openen het jaar, vandaag, met de documentaire *Wilhelmina Drucker: de geboorte van een feministe*, die Pieter Kiewiet de Jonge voor en met de WDF heeft gemaakt. Dat was nog een hele klus, een film over iemand van wie geen bewegende beelden bestaan. Althans, van wie wij die niet hebben kunnen vinden, ook al is het zeker dat die *wel* hebben bestaan. De eerste vrouwenkiesrecht-demonstratie, in 1913, op het Binnenhof, georganiseerd door Drucker en haar medestanders die vonden dat de vrouwenkiesbeweging nu eindelijk de straat op moest, *is namelijk gefilmd en in de bioscoop te zien geweest!* Zelfs de grootste filmhistorische crack, Gerard Nijssen, heeft die film niet kunnen vinden, dus we hebben het met andere beelden moeten doen. De filmmaker zelf is helaas door ziekte verhinderd om de

openingshandeling te verrichten. Ik neem het van hem over en open daarmee het Wilhelmina
Drucker Jaar!